

Газет 2001-йисан
ноябрдилаь акъатзава

Эренлардин СЕС

РД-дин Докъузпара райондин общественно-политический газет.
Общественно-политическая газета Докузпаринского района РД.

№3 (880) 16-январь арбе, 2019-йис. Газетдин са экз. кьимет киоскрай - 10 манат

РАЙАДМИНИСТРАЦИЯДА

Важиблу месэлайриз килигна

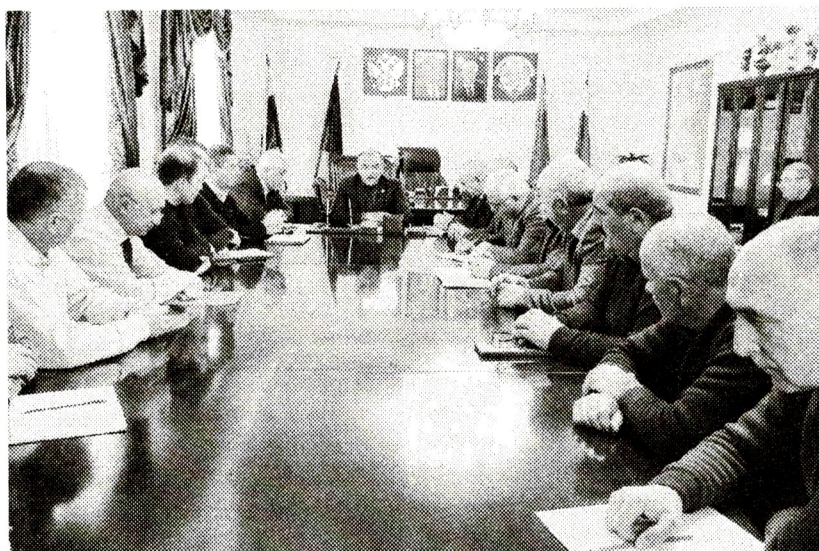
Докъузпара райондин кьил Абдурагъим Алискерован регьбервелик кваз алай йисан 14-январдиз райондин администрацияда нубатдин совещание кьиле фена. Ана райондин кьилин заместителри, райондин депутатрин Собранидин председатель Абас Абасова, хуьрерин администрацийрин кьилери ва райондин идарайрин руководителри иштиракна.

Совещанидин иштиракчийриз алуьгнавай ЦИийн йис тебрик авуналди ва суварин йикъара дежурныйвал авунвай пешекарриз чухсагъул малумаруналди, А. Алискерова совещание ачухна.

Йикъан месэлайрихъ галаз танишарайдалай кьулухъ, райондин кьили вичин земеститель Агъмед Агъмедоваз гаф гана.

Хуьрера налукар кьватIунин жигъетдай кьвалах гьикI кьиле фенватIа, ада кьватI хьанвайбуруз суьгьбетна. ИкI, месэла, алаатай 2018-йисуз хуьрерин администрацийрин кьилери вири налукрин жуврейрай планар ацурнавайди малум хьана. Адан къадар 102,9%-див агакъанавай.

Налукрин барадай А. Алискерова хабар гайивал, алай 2019-йисуз ина са бязи дегишвилер жеда. Ада кьейд авурвал, и месэладин жигъетдай жезвай дегишвилерикай малум хьун патал,

хуьрерин администрацийрин кьилери А. Агъмедовахъ галаз сихъ алакъаяр хуьн лазим я.

Докъузпара райондин ОКС-дин ва ЖКХ-дин начальник Али Карибова, зирзбил вегьидай контейнерар эцигдай чилин чкаяр чара ийидайвал, хуьрерин администрацийрин кьилерин рикIел хкана. Ада кьейд авурвал, тайин тир чка чара ийидалди вилик, абур а майданриз шагъадатнама ва абур жедай чкадин схема тукIуьрун важиблу я.

Усугъчай хуьруьн СДК-дик газдин турба гилигун патал, лазим тир вири шагъадатнамаяр гьазур тирди А. Алискерова хабар гана. И

месэла кьилиз акъудун патал, вилик кмай ремонтдин кьвалахар акъалтIарна кIанзава. И кар мукьвал вахтунда кьилиз акъудун патал, А. Алискерова райондин культурадин начальник Беглер Бабаеваз тагъкимарна.

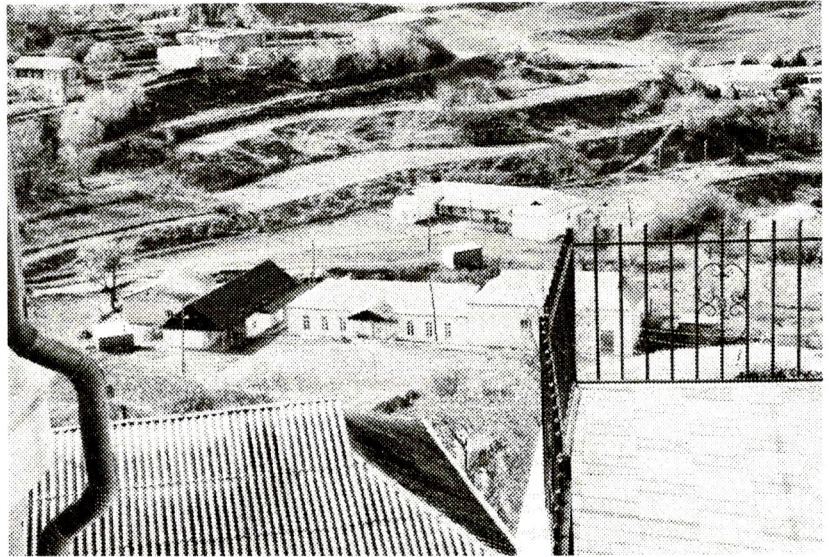
Кьиле феий совещанидал генани, алай йисуз «Текипиркент-Къалажух» дигидай цин къаналдин кьвалахар акъалтIарунин, райондин хуьрер газламышунин ва образованидин идараяр герек тир кIелунинни агъвалдин жигъетдай тир тадаракралди таъминарунин месэлаяр веревирд авуна.

А. ЭМИРСУЛТАНОВ

Каракуьредин СОШ-да хъайи гьалар

2019-йисан 10-январдиз аслу тушир чилинин басмадин газет «Черновикда» Инна Хатукаевадин «Докъузпара района дидебубайри, директор кВалахдилай алунизи килигна, аялар мектебдиз ахъайзавач» кьил ганвай макъала чапнава. И гьалдиз талукъ дуьшуьшда чапханадин кьуллугъдин векилри Докъузпара райондин администрациядиз арадал атанвай гьалариз баянар гун патахъай гьатта зенг кьванни авунач. Гила кардал кьвен: гьакьикъатданни, Каракуьредин СОШ-дин директордин везифаяр кьилиз акъудзавай Эдуард Гьажибековахъ галаз вахт яргъи хъувуна, икьрар кутлуннавачир. Идахъ галаз алакьалу са шумуд сеbeb авай: сад лагъайди, Э. Гьажибеков директорвиле хькягъай сифте йикъарилай эгечИна райондин администрациядиз Каракуьредин агъалийрилай ва аялрин дидебубайрилай наразивилин ванер кьвез хъана. Адан биографиядин чИунариз гьахъ тавуна, лугъуз жеда, Э. Гьажибекова уьмуьр кьиле тухузвай кьайда ва идан биография, кьезилдаказ рахайла, муаллим-педагогдин ва тербиячидин кьакъан ва дережалу тIварцIихъ галаз кьазвач.

Кьвед лагъайди, 2017-2018-келунин йисан выпускникрин ЕГЭ-дай имтигъанар вахгунин нетижаяр хуьрерин мектебра, санлай района агъузбур хъана. «Докъузпара район» МР-дин Кьил Абдурагъим Алискерован теклифдалди РД-дин образованиедин ва илимдин Министерстводин пешекарри ЦИийи-Каракуьредин СОШ-да райондин вири образованиедин идарайрин педработникрин аттестация кьиле тухвана. Адан макъсад образованиедин стандартриз ярашугъ, кIвалах ийиз алакьдай педкадряр аватIа, чирун тир. Ихътин синагъдин бине гьакьикъат кьалурзавайди ва маса маил авачирди я. Каракуьредин СОШ-да директордин везифаяр тамамарзавайди тир Эдуард

Гьажибекова райондин образованиедин управлениедин терефдин патай авай рейд гунар ва инструкцияр япалай ийизва, аттестацияда иштиракзавач. Гьа Каракуьредин СОШ-дин аттестациядин синагъдик квай вичин мукьва-кьили муаллимар ада сиягъдикай хкудзава. Муаллимрин коллективди и рекъайни чпин наразивал кьалурна. И месэладиз талукъ яз Докъузпара райондин образованиедин управлениеди гегьенш совешание тухвана, талукъ тир кьимет гана.

Пуд лагъайди, кьейд авун лазим я хьби, республикадин Кьил Владимир Васильеван теклифдалди «100 школа» проект кардик кутуна. Адан макъсад образованиедин тешкилатрин материально-технический базадин гьалар хъсанарун я. Республикадин бюджетдай и кардиз кумек яз 2 миллион манат пул ахъайзавай. Проект кьилиз акъудун патал, винидихъ кьейднавай пулуни рекъемдин 5 процент муниципальный тешкилатрин бюджетдикай кьун, гьакIни юридический ва индивидуальный лицойри, физический лицойри (меценатри) 15 процентдин кьадарда аваз пулдин такъатар эцигунлазим жезвай. Проект кьилиз

акъудун РД-дин территорияр вилик тухунин ва экономикадин Министерстводин хиве тунвай, ведомствойрин саналди тир рабочий десте тешкилнавай. Ана РД-дин басмадин ва информациядин Министерстводин, РД-дин финансрин Министерстводин, ЖКХ-дин ва эцигунрин Министерстводин векилри иштиракзавай. Винидихъ кьейднавай проектдин кьулара аваз Каракуьредин ва Къалажухрин СОШ-ра ремонтдин кIвалахар кьиле тухвана. Электронный аукциондин нетижайралди эцигунар кьиле тухудай компания тайинарна.

Тарихдиз хъфей йисан 20-ноябрдилай эцигунардайбур ремонтдин кIваларив эгечИна. Ремонтдин кIвалахар са куьруь, чукьквей вахтунда авуна куьтягъна кIанзавай. Райондин Кьили образованиедин идарайрин руководителриз эцигунардайбуруз кIвалахар кьиле тухун патал чарасуз кумекар гун тIалабна. КIвалахда таъмин шартIарал гьалт тавурла, эцигунардайбуру кьал кьачуна. Идан нетижада ремонтдин кIвалахар авуна куьтягъун геже гьатна, абур кьатI хъана. Винидихъ кьейднавай

ва гъейри себебар бинедна къуна Эдуард Гъажобековахъ галаз кIвалахдин икърар яргъи хъувунин рекъай важибувал амукънач.

2019-йисан 9-январдилай Каракуьредин СОШ-дин директордин везифаяр киле тухун Эмирчубанов Агъабаладин хиве тунва. Идахъ галаз алакьалу яз Э.

Гъажобековаз мектебда тарсар тухун акъвазариз кIан хъана. И мураддалди ада мектебдин сергъятра кIелзавай аялрин диде-бубаяр кIватIна, чебни, килинди, вири адан мукъва-кйилийрикай тир. ТIвар къунвай мектебдиз райондин образованиедин управлениедин начальникдин везифаяр

тамамарзавай Мадрид Магъмудов ва райадминистрациядин килин заместитель Салигъ Гъажимурадов рекъе туна. Абуур школадин коллективдихъ ва аялрин диде-бубайрихъ галаз гуьруьшмиш хъана.

«Черновик» газетда чапнавай макъаладин гъакъиндай:

2019-йисан 9-январдин, ахтармишунар киле тухудайла, малум хъана, бес и юкъуз тарсар жезвач. Директорди хабар гана, аялар кIвалериз рахкурзава. Мадни баян гана: мектебда тарсар 2019-йисан 11-январдилай башламишда. Тарсариз текъвезвай аялрихъ гъихътин нетижаяр хъурай? И хабардин кил Э. Гъажобекова вичи ахъайзава. 2019-йисан 10-январдиз Каракуьредин СОШ-диз авай гъалар чирун патал комиссия рекъе туна. Комиссияди гъавурдик кутуна, школада кIелзавай 81 аялдикай, тарсара 21 аял авач. Абурукай 8 кас начагъбур я, тарсара авачир 13 касни – Э. Гъажобекован мукъва-кйилийрикай. «Къуллугъдикай

зарафатун» - «Черновикдиз» акъатнавай макъалада дуьз ванзавай гаф туш. Зегъметдин икърар – им кIвалах гузвайдан ва тамамарзавайдан арада авай рейсадвал я. РФ-дин ТК-дин 56-статьяда къалурнава.

Пландилай аслу тушир ахтармишунар киле тухун райондин образованиедин управлениедиз ганвай тагъкимарунин лишан я. Эхъ, гъакъикъатданни, Каракуьредин СОШ-да материалрин ва техникадин таъминвал кесибди ва зайифди я. Гъавилий «Докъузпара район» МР-дин Къилин теклифдалди Каракуьредин СОШ «100 школадин» проектдик кутуна. 2019-йисуз райондин мектебра

техникадин таъминвал цIийи хъийида, ученикри ишлемишдай мебель хкида. Террордин хаталувиликай хъунин мураддалди 2018-йисуз школайра видеонаблюденияр эцигунин кIвалах тухванва, цIаяр къунин дуьшуьшар арадай акъудун патал райондин школайра кIвалах куьтягънава. Райондин администрациядин Къили киле тухузвай вири кIвалахар образованиедин дережа хкажун патал ва яшайишдин месэляяр гъялун паталди я. Амай рекъер манасузбур ва хийир тегъизвайбурукай яз гъисабиз жада.

Чи мухбир

РД-дин Минобразованиедин министрдин сад лагъай заместитель зегъметдин гуьруьшдалди Докъузпара районда хъана

Яргъалди ЧIугур, райондин администрацияда киле фейи совещаниедилай гуьгъуьниз «Докъузпара район» МР-дин Къил Абдурагъим Алискеров РД-дин образованиедин ва илимдин министрдин сад лагъай заместителдин везифаяр тамамарзавайди тир Ширали Алиевахъ галаз санал МО МВД «Ахтынский» идарадин начальник Руслан Хаспулатован рехъ гъялуник кваз, райондин образованиедин управлениедин начальникдин везифаяр тамамарзавайди тир Мадрид Магъмудов ва райондин администрациядин килин заместитель Салигъ Гъажимурадов

галаз Каракуьредин СОШ-диз рекъе гъатна. Ина абуур аялрин диде-бубайрихъ ва мектебдин коллективдихъ галаз гуьруьшмиш хъана.

РикIел хкизва, ЦIийи йисан гунзарда республикада са бязи чилинин чапханайрин газетрин чинра Каракуьредин СОШ-дин директордин везифаяр тамамарзавай Эдуард Гъажобекован гъулгъула квай макъала чапна. Ам зегъметдин икърар яргъи тахвунихъ галаз алакьалуди тир. Чпин нубатда, акси терефдин лишанралди са бязи диде-бубайри аялриз мектебдиз фидай рехъ кIелзавай. Райондин Къили собраниеда иштиракдай вахт

жагъурайбуруз, сифте нубатда, сагърай лагъана. Ахпа ада къейдна: - Куь фикирдиз ва ихтибардиз гъиз кIанзава, чи кIвалахда арадал къвезвай пешекарвилинин месэляяр гъялуни куь аялрин итижрик (интерес) хуькуьрдач, я акI тахунни лазим я. Квез чизвайвал, зунни Каракуьредин мектебдин тербиядикай хкатнавайди я. Мадни заз Куьн чIалахъариз кIанзава. За аялрин итижар фикирда къуна, Э. Гъажобековахъ галаз зегъметдин икърар цIийи хъувунач. Гъакъикъатданни, алатнавай йисар

себез яз Каракуьредин СОШ-да гзаф месэляяр кIватI хьанвай. Кьилди кьуртIа, зайиф техникалалди таьминвал, муаллимвилдин пешекарар бес тахьун ва масабур. Райондин бюджетдин кьулара аваз чна гьар йисуз алахьна вилик акъвазнавай месэляяр гьязавайди, сир туш. Алатай йисуз республикадин проект «100 школа» программадин кьулара аваз чалай Каракуьредин ва Кьалажухрин СОШ-ра ремонтдин кIвалахар кьиле тухуз алакьна. И терефда кIвалах мадни давамарда, райондин образованиедин вири месэлайриз дикьет гуда...

Ширали Алиева фикирдиз гьана: - Образованиедин кьурулушдин бинеда авайди, сифте нубатда, аялар я. Куь мектебдиз зун атуни мурад аялрин итижар хуьнин шартIуналди я. Эхь, аялрин итижар сифте чкадал хьун чарасуз я. Диде – бубайриз ван жедайвал лугьзува: - мектебда гьихьтин гьалар арадал

атайтIайни, Куь гьерекатар кьанундин истемешунрихь галаз кьадайбур, аялрин итижар басхас тийидайбур хьун герек я. Аялар мектебдиз фин, абуру чирвилер кьачун чарасуз я. Вири, амай месэляяр диде-бубайрин комитетдихь, мектебдин зегьметчи коллективдихь, райондин образованиедин управлениедихь ва чкадин гьукумдихь галаз саналди гьялна кIанда. За дикьетлу яз и арадал атанвай гьулгьуладин вири терефриз яб ганва. Ахтармишунрин нетижайралди талукь серенжемар кьабулнава. Гьакьикьатданни, мектебда гзаф суаллу месэляяр кIватI хьанва, чебни яргалди вегьин тавуна, гьялна кIанзавайбурукай я. За Квез хиве кьазва, райондин руководстводихь галаз саналди чна арадал атанвай месэлайриз фикир гана, абур гьялда. Кьиле феийи собраниедал аялрин диде-бубайрни экьечIна рахана. Абурун гафаралди, Эдуард Гьажобековахь галаз

зегьметдин икьрар яргьи хьувун патал, абур а мураддин геле авач. Диде-бубайрин дикьетдик квайли аялрин чирвилерин ери ва муаллимрин пешекарвилдин дережа я.

Эдуард Гьажобекова, вичин нубатда вич кьуллугьдикай азад авунин рекьяй паразивал кьалурна. Ада кьейдна: - Райондин руководстводиз зун мектебдин директорвилдин везифайрикай азаддай себебар ерли тахьун лазим я. ГьикI лагьайтIа, залай гзаф кIвалахар ийиз алакьна. Кьилди кьачуртIа, тарсарин вахтунда мобильный телефонар ишлемиш тавунин месэла гьялна, диде-бубайрин алакьаяр мягкемарна, абур школадин управлениедихь желб ийиз алакьна. Собрание куьтягь хьайила, Ширали Алиева Абдурагьим Алискеровахь галаз мектебдин мешребдиз тамашна.

Шагьбала ШАГЬБАЛАЕВ

Мискискарин школада цIийи директор тайинарна

Алай йисан 14-январдиз, Докьузпара райондин кьилин заместитель Салигь Гьажимурадов ва райондин образованидин управленидин начальникдин везифаяр тамамарзавай Мадрид Магьмудов, Мискискарин умуми

образованидин школадиз мугьман хьана. Адан макьсад, муаллимрин коллективдиз школадин цIийи директор Саджад Кьазиев танишарун тир.

С.Гьажимурадова райондин кьилин серенжемдихь галаз

муаллимрин коллектив танишарна ва кIвалахдин карда адаз агалкьунар хьун тIалабна.

«Школадин директор хьун, им

гзаф четин ва жавабдар кьуллугъ я. Райондин Кьил Абдурагъим Алискерован ва гьакI жуван патай кIвалахдин карда квехъ агалкьунар ва чандин сагъвал хьун чи мурад я», - кьейдна ада.

ГьакIни ада директордин кьуллугъдал зегъмет чIугур Залидин Алиеваз чухсагъул малумарна ва адахъ галаз зегъметдин икьрар акъвазарунин себеб, ада вичи

гуьгуьллудаказ арза гун тирди кьейдна.

М. Магъмудова вичин патайни З. Алиеваз чухсагъул малумарна ва цIийиз тайинарнавай директордиз агалкьунар хьун тIалабна.

«Чпин кардин пешекарриз-муаллимриз заз чухсагъулар малумариз кIанзава. Заз квехъ галаз кIвалахиз гзаф хуш тир ва цIийи директордин вахтунда школа

амайдалайни вилик фидайдак зун инанмиш я», - кьейдна З. Алиева.

С. Къазиева вичин нубатда лагъана: «Чи школа вилик фин патал, за жуван вири кьуватар и кардиз серфда. Зал авунвай ихтибардай кез чухсгъул! Зун кIвалахдив намуслудаказ гатIунда».

А. ЭМИРСУЛТАНОВ

Чи календарь

Илимдин ва медениятдин дикъетдалди...

(Просветитель ва тарихчи Алкъвадар Гьасан-эфендидин яратмишунрикай гзаф. Дидедиз хъайидалай инихъ 185 йис тамам хьуниз талукъ яз)

Лезгийрин зурба алим, шейх, просветитель ва тарихчи Алкъвадар Гьасан-эфенди Гьажи Абдулла-эфендидин хва 1834-йисуз Авар ханлухдин Балахуни хуьре дидедиз хъана. Адан буба Абдулла-эфенди Куьре округдин (гилян Сулейман-Стальский район) Алкъвадар хуьряй тир. Ам аниз вичин муаллим Ярагъ Мегъамед-эфендидихъ галаз санал урус гьукуматди дустагъ авуникай катна фенвай.

1830-йисуз Къази-Мегъамедни Шейх Шамил Хунзахдин варлуйриз акси экъечIуни урус пачагъдин гьукуматдиз гзаф хьел гъанвай. Урус пачагъди Кавказдин губернатор, генерал Ермоловаз Къазимегъамедахъ ва Шамилахъ галаз алакьалу ксар дустагъун эмир ганай. А чIавуз Къазимегъамедани Шамила Вани Ярагъдал Мегъамед-

эфендидин медресада кIелзавай. Абур милли азадвилдин гьерекатдиз желбайди, и кардал абурок гьевес кутурди, абурун муршид Мегъамед-эфенди тир. Гьявиляй генерал Ермолова Куьре округдин начальник тир Аслан хандиз ам дустагъун эмир гана. Дустагъдикай катун паталди Аваристандиз финиз мажбур хъайи Мегъамед-эфенди, адан рикI алай сухтаяр тир Алкъвадар Абдуллади ва тегьиржалви Эмиралиди текдиз тунач. Абурни адахъ галаз Аваристандиз фенай. Гьа икI Алкъвадар Гьасан-эфенди Балахуни хуьре дидедиз хъана. Адан диде ярагъви Мегъамед-эфендидин руш Гьафизат тир.

1838-йисуз, Мегъамед-эфенди кьейидалай кьулухъ, хайи хуьруьз хтай адан буба Абдулла-эфендиди

Алкъвадрал медреса ахъайна, тарсар гуз эгечIна. Гьасана сифте и медресада кIелна. Гуьгуььнай ада Исмаил-эфендидин ва Мирзе Али аль-Ахтыдин медресайра чирвилер давамарна..

1856-йисуз А. Гьасаназ Куьредин хан тир Юсуф ханди вичин хсуси секретарь хьун теклифзава. Алкъвадар Гьасана и теклиф кьабулзава. Ада гьакIни хандин аялриз тарсар гузва.

1861-йисуз, Куьредин ханлух арадай акъудайдалай кьулухъ, Гьасан-эфендиди кьуд йисуз Къасумхуьрел дуванбег (суддин член) кьуллугъдал кIвалахзава.

1865-йисалай 1877-йисаралди А. Гьасана Кьиблепатан

Табасарандин набвиле к'валахзава.

1877-йисуз Дагъустанда къарагъай бунтара Алкъвадар Гъасанни тахсиркар яз гъисабна, ам ирид вацра Дербентдин дустагъханада къазва. Дустагъдай акъатайдалай къулухъ Гъасан-эфенди хайи хуьруьз хтана, анин медресада тарсар гунив эгеч'зава.

Гуьгъуьнин 1879-йисуз А. Гъасан ц'ийи къилеллай дустагъна, Тамбовский губерниядин Спасски шегъердиз суьргуьнна. Къуд йисуз ам ина амуькзава. А вахтара ада шииратдин эсерар кхъиз башламишна. «Уьмуьрдин рехъ» шиир а ч'аварин гъакъикъат къалуруналди тафаватлу жезва.

1883-йисуз, пачагъ Александр къейи ч'авуз менефис (амнистия) хъуникди А. Гъасан хайи хуьруьз хквезва, ада медресада тарсар гун давамарзава. Адан медресадиз Дагъустандин, гъак'ни вири Кавказдин маса регионрай к'елун паталди сухтаяр къведай. А. Гъасана ина астрономиядай, геологиядай, географиядай, физикадай, математикадай, философиядай тарсар гузвай. Алкъвадар Гъасан-эфендиди вичин девирдин Кавказдин вири илимдин, медениятдин ва гъак'ни к'венк'вечи интеллигенциядин векилрихъ галаз алакъаяр хуьзвай. И алакъаяр себеб яз, 1903-йисуз адан «Асари Дагъустан» ктаб Бакуда миллионер Гъажи Зейналабдин Тагъиеван пулдин такъатралди чапна. Гъак'ни А. Гъасанан «Тахмис» ктаб 1907-йисуз Стамбулда (Туьркия) А. Талибован куьмекдалди басмадай акъатна. Алкъвадар Гъасан-эфендидиз лезги халкъ марифатлу авунин карда мектебди, иллаки урус ч'ала гъихътин роль къугъвазват'а хъсандиз чизвай. Гъавилияй, ада и кардик къуьн кутазвай. Алимди ва шаирди Урусатдиз, халкъдиз, урус медениятдиз вичин майил къалурзава. Урусрилай ва Европадин халкъарилай чешне къачуз, илимдикай даях къуна, дагъвиарни вилик

экеч'ун герек я. Дагъустан Россиядин куьлгедик экеч'айдалай къулухъ арадал къвез башламишай буржуазный алакъайри, урус халкъдин к'венк'вечи медениятди таъсир авуна, лезги халкъдин къанажагъни хкаж хъана.

Чи халкъдин ч'ехи алим, марифатчи, педагог ва философ Алкъвадар Гъасан-эфенди 1910-йисуз хайи Алкъвадрин хуьре рагъметдиз фена. Хайи хуьре адан т'варунихъ галай эдебиятдин музей кардик ква. Вичин баркаллу уьмуьрда хайи халкъдин савадлу гележег патал женг ч'угур, вичин чирвилер, алакьунар серф авур камалэгълидин яратмишунрин

ирс къадирлувилелди хвена, ц'ийи несилрал агакъарун чи хиве авай буржи я. Адан «Эхиримжи керематар» шиир к'елдайбурун фикирдиз гъиз к'анзава.

Шагъбала ШАГЪБАЛАЕВ

Алкъвадар Гъасан

Эхиримжи керематар

Эхиримжи керематар къуьд я куьн заз гъайиди,
Зун къама ял авайди туш, жуван къимет ава чиз
Яшамип жез, зат'ни авач за уьмуьрдиз гайиди,
Емдихъ къекъвер ничхир хъиз зун хъана, къастар авачир.
Чирвилерихъ хъана къаних, цихъ деве хъиз къумлухда,
Цив ац'анвай целер винел алайт'ани залам яз.
Заз ирсинай багъ акъатна емишрин сан буллухдай,
Багъ къурана. Чарар-ц'арар зи кар хъана, масан яз.
Кар-ч'ал квахъна къекъвенан зун, авачиз са мурадни,
Заз ак' тир хъи, сирнавзава ац'ай вац'ун лепейра.
Къуй Аллагъди гъил къахчурай – к'андач мад заз са
зат'ни -
За авур къван гунагърилай зи уьмуьрдин легъзейра.

Спирт квай шейэри инсандин сагъламвиллиз гузвай зияндикай

Россиядин агъалийрин арада спирт квай шейэр ишлемишзавайбурун къадар къенин юкъуз къвердавай артух жезва. Чи уьлкведа спирт квай шейэр себеб хъана рекъизвайбурун къадар ва ам ишлемишзавайбурун къадар лап вилик жергейра ава.

Россияда жезвай къван са бязи пай ч'уру крар ва тахсиркарвилер

ички, чехир, пиво ва маса спирт квай шейэр себеб яз жезва.

Спирт квай шейэр ишлемишзавай инсанди - сифте вичин бедендиз, хизандиз, ахпа вичин патав яшамип жезвай къуншийриз ва гъак'ни вири обществодиз зиян гузва.

Малум тирвал, спирт квай ички, чехир, пиво ва маса шейэр

ишлемишзавай инсанрин бедендиз ва психикадиз ада лап ч'уру таъсирзава. Спирт квай шейэр хъвайила, гузвай зиянар ихътинбур я: Сифте къилелай ишлемишиз эгеч'айла, яваш-яваш хурун зигъин зайиф жеда, ахпа сагъяр техжедай

чтуру азарар пайда жез эгечІда.

Ичкиди лагъайтІа, инсандин къенепатан органриз лап гзаф таъсирзава ва гъакІни жуъреба-жуъре азарарни арадал гъизва, месела; инфаркт, инсульт, лекъинин цирроз, рак ва мадни жуъреба-жуъре азарар. Адалай гъейрини инсандин нервный системадиз таъсир ийизва ва инсан вич фад къуъзуъ жезва. Ички инсандин бедендик акатайла, адан биденди ам мад тІалабзава.

Ички-зегъер тирди садазни сир туш. Виридалайни инсандик квай чтуру хесет ам я хъи, жибиндай пул гана, ички къачуна хъвана, вичин чандиз ва гъакІни вири обшестводиз зиян гун. Чехи пай гъукуматра спирт квай шейер яшдиз килигна ишлемишдай ихтиярар гузва. Месела, Россияда къуртІа, 18 йис яш тамам хъайила ишлемишдай ихтияр ава.

Сир туш алай вахтунда 14-15 яш тахъанвай жегъилринни спирт квай шейэр ишлемишзава. Туъквенчийрини, чпиз къве манат

пул хъуй лугъуз, аялрин яшдиз килиг тийиз спирт квай шейэр пулди хъ маса гузва. Са бязи сайтрай акуна малум хъайивал, Россияда гзаф пай ички хъвазвай бур жегъилар я.

Чакай гъар са касди чандиз зарар гузвай шейэрикой абурун жергедай яз, папІрус, ички, наркотикар ва жуъреба-жуъре зегъерривай яргъа хъана,

сагъламвиликой фикирна кланда. И дуъньяда Аллагъди гузвайди чаз са чан я. Гъавилай, ам хвена, адакай менфят къачуна, уъмуър дуъз рекъе аваз тухвана кланда.

Вадим АГЪАМУРАДОВ

Къез чидани?

Инсандин бедендикой ажайиб делилар

Клеткадин дережада:

1. Бедендин са квадратдин сантиметридал 16 агъзур бактерия ала;
2. Гъар 27 йикъалай инсандин хам ми хъиз дегиш жезва;
3. Гъар са декъикъада инсандин беденда 3 миллион клетка къирмиш жезва;
4. Гъар юкъуз инсандин беденди 300 миллиард цийи клеткаяр туъретмишзава;
5. Инсандин беденда авай ракъуникай 6 сантиметр алай ми хъ туъкгуъриз алакьда.

Къилин мефтІ:

Къилин мефтІ – им виридалайни четин туъкгуър хъанвай ва лап тІимил чирнавай инсандин бедендин пай я. Ада къвалахзавай къайдадикой ва ам туъкгуър хъуникай чаз гъеле гзаф шейэр чизвач, гъакІ ятІанни са къадарбуруз агъадихъ килигин.

1. Нервийрин импульсар са сятда 270 км зарбда аваз физва;
2. Къилин мефтІедин клеткади гъар гъи энциклопедиядилай хъайитІани, хурун зигъин 5 сеферда

хъсан хуъзва;

3. Бедендиз гъахъзавай кислороддикой 20% тек са къилин мефтІеди ишлемишзава;
4. Нервийрин клеткаяр инсандин уъмуър тирвал гъамиша чІехи жезва;
5. Къилин мефтІеди тІарвал гъиссзавач;
6. Къилин мефтІ 80% цикай ибарат я.

Чарар ва кикер:

Бедендин и паярихъ галаз иллаки дишегълияр гзаф гелкъведа. Чарарик ва кикерик дамахар кутун патал, абуру гъикъван пулар харжаватІа аку! Агъадихъ и паярин са бязи ажайиб делилриз килигда.

1. Бедендин амай чкайрал алай чІарарилай, чинал алай бур виридалайни фад чІехи жезва;
2. Гъар юкъуз инсандин бедендилай 60-далай та 100 къван чІарар авахъзава;
3. Итимдин чІарарилай, дишегълидин бур къве сеферда диаметрдиз шуъкгуъ я;
4. Инсандин чІарчІивай 100 грамм заланвал хуъз жезва;

5. Юкьван тупунал алай кек, амайбурулай фад чIехи жезва;

6. Гъилерал алай кикер кIвачерал алайбурулай 4 сеферда фад чIехи жезва.

Къенепатан органар:

Къенепатан органар чи рикIелни къевзвач, та абуру чак секинсузвал кутадалди. Амма абурун куьмекдалди чавай нефес къачуз, тIуьн нез, къекъезва ва маса крар ийиз жезва. Къенепатан органрикай са къадар делилар агъадихъ гала:

1. Виридалайни яргъи орган – им шуькIуь рад я. Адан яргъивилел 5 метр ала;

2. Хуквада авай кислотадивай уьлгуьчдин мурз цIуруриз алакьда;

3. Инсандин бедендин ивидин дамаррин виридан яргъивилел саки 96 агъзур километр ала;

4. Итимдин рикIелай дишегълидин рикIи фад кIвалахзава;

5. Шагьдамардин диаметр саки багъдин плангдин диаметрдахъ галаз барабар я;

6. РикIиз чка жедайвал, чапла пата авай жигер эрчIи пата авайдалай куьруь я.

Бедендин везифаяр:

Чаз абурукай рахаз кIанзавачтIани, амма гъар юкьуз абурухъ галаз чун расалмиш жезва. Са къадар делилар агъадихъ гала:

1. Тиршдин йигинвал са сятда 160 км агакьзава;

2. Уьгъуьдин йиганвал са сятда саки 900 км агакьзава;

3. КIвачерал саки 500 агъзур гъекъедин цIумаруфар ала ва абурувай суткада 1 литр гъекъ арадал гъиз алакьзава;

4. Инсанди уьмуьрдин къене арадал къевзвай къадардин цуькIуьндал са шумуд гъавиз ацIуриз жеда.

Гъиссер:

Чна алем гъиссерин куьмекдалди къатIузва. Ингъе,

абурукай итижлу делилар агъадихъ гала:

1. Руфун тIуьнив ацIурайдалай къулухъ, чаз ван атунин гъисс зайиф жезва;

2. ЦуькIуьндивай какадариз тахъай шейинин дад чавай къатIуз жедач;

3. Итимрилай хъсан дишегълийриз ни къевза;

4. Неривай 50 агъзур гъар жуьредин атирар рикIел хуьз жезва;

5. Гъар са инсандиз вичиз кутугай бедендахъай къевзвай ни ава.

Къуьзуь хьун:

Уьмуьр фирдавай чи беденни къуьзуь жезва. Ам гъакI туькIуьр хъанва. Идахъ галаз алакьалу делилар:

1. Яшар 60 йисав агакьайла, гзаф пай инсанрин дад къатIудай рецепторрин саки са пай квахъзава;

2. Бедендин паярикай анжах уьмуьр тирвал чIехи жезвайбуру япар ва нер я;

3. 60 йисан яшдив агакьайла, 60% итимри ва 40% дишегълийри хух ийида.

ЖакIумар ва кIарабар:

Ибуру чи бедендин бине я. Абурун куьмекдалди чун къекъезва. Са къадар итижлу делилар агъадихъ гала:

1. Хъуьруьнун патал 17 жакIум кардик акатзава ва чин чIурдайла – 43;

2. Бедендин виридалайни гужлу пай – им мез я;

3. Виридалайни залан кIараб – им регъв я;

4. Са кам вегъин патал, инсандин 200 жакIум кардик акатзава;

5. Са бязи кIарабар гъулдандилаьни мягъкем я.

Гъазурайди: А. ЭМИРСУЛТАНОВ

«ГОЛОС ЭРЕНЛАРА»

2001-йисан
ноябрдилай акъатзава

Тешиклайди:

Докъузпара райондин
администрация,
Дагъустан Республика

Учредитель:

Администрация Докузпаринского
района, Республика Дагестан

Къилин редактор:

А. Э. ЭМИРСУЛТАНОВ

Жавабдар секретарь:

В. С. АГЪАМУРАДОВ

Хуси корреспондентар:

Ш. О. ШАГЪБАЛАЕВ

Корректор:

Ш. О. ШАГЪБАЛАЕВ

Верстка авурди:

Э. А. КАРИБОВ

Газетдин индексар:

Зур йисан къимет - 216 м.

Йисан къимет - 432 м.

Чандиз вахкай вахт: 14:00

Чанзавай вахт - 17:00

Тираж 480

Редакциядинни макъалайрин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я. Макъалайрин делилрин дуьзвилини патахъай жаваб авторри чни гуда. Макъалайриз рецензия гузвач ва абур элкъевена вахкузвач. Мадни, чпин макъалайра дегизивилер тунал, къилер дегизиарунал рази тушир мухбиривай чна абур редакциядиз ракъур тавун тIалабзава.

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере связи,
информационных технологий и
массовых коммуникаций по
Республике Дагестан

Регистрационный
номер ПИ №ТУ5 - 00256
от 14 июня 2013 г.

Редакциядин,
издательстводин ва
типографиядин адрес:

368750, Докъузпара
район, Усугъчай хуьр,
тел.+7 (8722) 55-14-61
e-mail:

golos-erenlara@mail.ru
Чи сайт: www.erenlar.ru

Утерян аттестат об основном общем образовании за номером
№ 0518001016639, выданный 30.06.2015 г. в Мискинджинской СОШ
Докузпаринского района на имя Абасова Алмаса Азиковича 16.03.2000
года рождения.